

№ 08 (745)
Люты 2019 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

➔ **Рэгіён: краязнаўства ў бібліятэках Бярэзіншчыны – стар. 2**

➔ **Лёсы людскія: настаўнікі, якія вучылі дзяцей у час вайны – стар. 3**

➔ **Асоба: літаратар і патрыёт Валянцін Таўлай – стар. 4**

➔ **Радавод: брат Якуба Коласа – Антось Галіна – стар. 6**

Краязнаўчая канферэнцыя

Для зацікаўленых крыніцазнаўствам

25 – 27 красавіка 2019 г. у Віцебскім дзяржаўным універсітэце імя П.М. Машэрава пройдзе V Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Актуальныя праблемы крыніцазнаўства», прымеркаваная да 110-годдзя Віцебскай вучонай архіўнай камісіі.

Арганізатары – Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы, Дзяржаўны архіў Віцебскай вобласці, Віцебскі абласны краязнаўчы музей, пры ўдзеле Навукова-педагагічнай школы крыніцазнаўства.

Асноўныя накірункі працы: тэорыя, гісторыя, даследчыцкія практыкі крыніцазнаўства (крыніцазнаўства гістарыяграфіі, пісьмовыя крыніцы гісторыі Беларусі і ўсеагульнай гісторыі, тэорыя і практыкі археаграфіі ды інш.), летапісзнаўства (летапісы як гістарычныя крыніцы і метады іх вывучэння, цэнтры і шляхі

развіцця летапісання на ўсходнеславянскіх землях у XII – XVI стст., беларуска-літоўскія летапісы і хронікі ды інш.), 110-годдзе Віцебскай вучонай архіўнай камісіі (дзеяснасць губерньскіх вучоных архіўных камісіяў у Расійскай імперыі, гісторыя ВВАК, выданні ВВАК ды інш.). У межах канферэнцыі пройдзе круглы стол «Архівазнаўства і археаграфія ў сістэме прафесійнай адукацыі гісторыка».

Рабочыя мовы канферэнцыі – беларуская, руская, польская, нямецкая, англійская.

Для ўдзелу ў канферэнцыі неабходна да 2 сакавіка 2019 г. накіраваць у Аргкамітэт на адрас kryn2013@yandex.ru тэкст даклада і заяўку, у якой пазначыць прозвішча, імя і імя па бацьку, вучоную ступень і званне, месца працы і пасаду, тэму даклада, кантактную інфармацыю (e-mail, тэлефон).

Каардынатар – Анатоль Дулаў (тэл. +375 212 58-97-38, +375 29 668-58-07).

Паводле інфармацыі арганізатараў

Уласе – на возе ды з чаем

Другі год запар пад канец зімы вёска Лукі на Карэліччыне сустракае гасцей на свяце «Уласе ў Луках». Сваёй назвай яно абавязанае святому Уласу – апекуну ўсёй свойскай жывёлы.

Пад час свята можна было пакатацца на возе, пагрэцца цёплым чаем ці глінтвейнам, паспытаць бліноў, а таксама ўзяць удзел у народных конкурсах і забавах. Творчыя калектывы раёна, а таксама госці са Стоўбцаў ды Іўя, падаравалі прысутным нумары мастацкай самадзейнасці, чым добра ўсіх падбадзёрылі.

Вікторыя КАСЦЮК,
тэкст і фота

Невядомае пра Бярэзіншчыну раскажуць у бібліятэцы

Заўсёды цікава даведацца пра гісторыю краю, дзе лёсіла нарадзіцца, з якім звязанае жыццё. Між тым ведаў пра сваю малую радзіму людзям часта не хапае.

Цыкл мерапрыемстваў другога Года малой радзімы на Бярэзіншчыне адкрыла агіткампанія «Ведаць роднае – справа годная». Сярод наведнікаў аддзялення дзённага знаходжання для пажылых людзей тэрытарыяльнага цэнтра сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва супрацоўнікі аддзела маркетынгу Бярэзінскай раённай бібліятэкі правялі краязнаўча-патрыястычную агіткампанію «Зірні на свой край здзіўленымі вачыма!» Зацікаўленым землякам бібліятэкары прадставілі календар знамянальных і памятных датаў, сярод якіх – 80-годдзе ўраджэнца Беразіно, доктара гістарычных навук Эмануіла Іофе, 85-годдзе заслужанага артыста Беларусі Барыса Барысёнка і народнага артыста Валянціна Белавосціка, 100-годдзе з дня нараджэння партызанскага камандзіра Дзмітрыя Шрэйна і краязнаўцы Сяргея Ігнатова. Значны падзеі бярэзінскага календара – 95-годдзе ўтварэння раёна, 60-годдзе рэгулярнага руху рачных пасажырскіх цеплаходаў па маршруце Барысаў – Беразіно, 20-годдзе з пачатку паказу першага беларускага тэлесерыяла «Пракляты ўтульны дом» з зямлячкай Аленай Мазговай у галоўнай ролі.

Цікавым быў агляд самвыдатаўскіх краязнаўчых даведнікаў Бярэзінскай раённай бібліятэкі з серыі «Бацькаўшчына – гэта мы». Вартасць такіх выданняў выяўляецца не ў салянднай вокладцы, вымяраецца не колькасцю старонак, а іх напоўненасцю і выверанасцю фактаў. З выдання «Вось дык вёска! Вось дык мы!» можна даведацца шмат цікавага пра населеныя пункты раёна, напрыклад... На Падлеснай вуліцы ў в. Аўгустова ўсе мужчыны былі вядомымі валюшнікамі – выраблялі валёнкі на замову. У в. Дубраўка быў міні-завод па варцы грыбоў, у в. Тэлькаўка – фабрыка па вырабе драўляных гузікаў, шпулек для нітак. Вёска Харчычы знаходзіцца на месцы старажытнага горада IX – XII стст., дзе было добра развітае рамесніцтва.

У нас на Бярэзіншчыне што ні вёска – пагалоска! Адметнасці мясцовага дыялекту зберагае «Мясцовы моўнічак». Назвы населеных пунктаў Бярэзінскага раёна

разнастайныя па паходжанні: адны адлюстроўваюць прыродныя ўмовы мясцовасці, эканамічныя з'явы, другія характарызуюць склад насельніцтва, трэція сведчаць пра распаўсюджванне старажытных промыслаў і г.д. Шмат тапонімаў паходзіць ад назваў дрэваў, жывёл, птушак, ад прозвішчаў і імёнаў.

Асобна была прадстаўленая рэклама паслугаў бібліятэчнага экскурсійнага бюро «Краязнаўчы лекторы на колах» з цыклам выязных тураў па памятных мясцінах раёна – «Малая радзіма вядомых землякоў», «Гісторыя – у кожным камені», «Беразіно ў святле пяці стагоддзяў», «Сем цудаў Бярэзіншчыны». З ліку нова адкрытых для сучаснікаў імёнаў – казачнік Павел Акулевіч з в. Старыя Прыборкі, кампазітар першай беларускай оперы «Браніслава» і музыкі гімна «Магутны Божа» Мікалай Равінскі з в. Капланцы, майстар па вырабе скрыпак, альту і ліраў (у тым ліку для ансамбляў «Песняры», «Бяседа», «Харошкі», «Крупіцкія музыкі») Усевалад Жукоўскі з в. Пагост, прэзідэнт футбольнага клуба ЦСКА Віктар Мурашка з в. Мацевічы.

Знашлося месца і анансаванню цыкла вечароў-прысвячэнняў Бярэзінскай раённай бібліятэкі «Чытайце біяграфію раёна ў міжрадкоўях біяграфій землякоў». Сярод запланаваных цягам года мерапрыемстваў – імпрэза «Саюз дзяржаў – саюз сямейны» пра сям'ю з руска-беларуска-ўкраінскімі каранямі, злёт цёзак па прозвішчы «Мы – аднаго караня», вечарына памяці ўкладальніка раённай кнігі «Памяць» Пятра Прыбытка, настальжы-вечарына «Горад помніць нас маладымі», злёт равеснікаў «Дзеці адной вуліцы».

Па выніках агіткампаніі з'явілася ініцыятыва – стварыць на базе аддзялення для пажылых людзей ТЦСАН і з удзелам раённай бібліятэкі аматарскую суполку прыхільнікаў роднага краю «Краязнаўца». Важна, каб малая радзіма не была малазначнай! Тым больш што і на малой радзіме можна рабіць вялікія справы. Варта пераймання прыклад жыхара вёскі Аўгустова А. Рабава, які ўсталяваў камень з выбітымі радкамі верша пра сваю вёску на аўтобусным прыпынку, а ўраджэнцы вёскі Дубраўка штогод сустракаюцца на сваёй малой радзіме.

*Тамара КРУТАЛЕВІЧ,
загадчык аддзела маркетынгу
Бярэзінскай ЦРБ*

На тым тыдні...

✓ 21 лютага ў Музеі аўтографу Гомельскай цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя А.І. Герцэна адкрылася **выстаўка традыцыйнага беларускага касцюма «Культура, якая знікае»**, прымеркаваная да Міжнароднага дня роднай мовы.

На выстаўцы прадстаўленыя прадметы традыцыйнага беларускага адзення першай паловы XX стагоддзя. Усе рэчы і фотаздымкі экспазіцыі – частка асабістага фонду Аляксандра Нікіціна, даследчыка і ўладальніка калекцыі традыцыйнага беларускага касцюма Калінкавіцкага і Рэчыцкага раёнаў Гомельскай вобласці. З 2012 г. Аляксандр цікавіцца традыцыйным сялянскім касцюмам усходняга Палесся. Ужо каля 6 гадоў ён вядзе самастойныя экспедыцыйныя даследаванні. Каля 20 разоў на год выязджае ў экспедыцыі, дзе збірае этнаграфічны матэрыял, апытвае старажылаў. Пабываў у Лоеўскім, Брагінскім, Рэчыцкім і іншых раёнах вобласці. Асабліва ўвагу А. Нікіцін надае традыцыйнаму беларускаму касцюму памежных вёсак Рэчыцкага і Калінкавіцкага раёнаў: Навінкі, Васілевічы, Залатуха. У яго прыватнай калекцыі ўжо больш за 100 прадметаў адзення. Цяпер юнак вучыцца на апошнім курсе Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Працуе ў філіяле Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф.Р. Шклярава, дзе летась адбылася яго першая выстаўка «Табе, маці, верацён кругаль, а мне, маці, палацён кубел».

Выстаўка працягнецца да 27 сакавіка.

✓ Сёлета 22 лютага адзначаецца 150-годдзе з дня нараджэння Марыі Апанасаўны Багдановіч, маці геніяльнага паэта, класіка беларускай літаратуры Максіма Багдановіча. Адам Ягоравіч Багдановіч, бацька паэта, казаў, што паэтычны талент Максіма – гэта, у першую чаргу, дар яго маці, яе талент, які так і не паспеў раскрыцца.

Марыя Апанасаўна нарадзілася ў 1869 г. у г. Ігумен (цяпер Чэрвень) у сям'і Апанаса Іванавіча і Таццяны Восіпаўны Мякотаў. Скончыла Мінскае Аляксандраўскае вучылішча, вучылася ў земскай настаўніцкай школе ў Санкт-Пецярбургу. Абяянчалася з Адамам Багдановічам, настаўнікам 1-га Мінскага прыходскага вучылішча. У сям'і нарадзілася чацвёрта дзяцей: сыны Вадзім, Максім, Леў і дачка Ніна. Увосень 1896 г. Марыя Апанасаўна на 28-м годзе жыцця памерла ад сухотаў. Пахаваная ў Гродне.

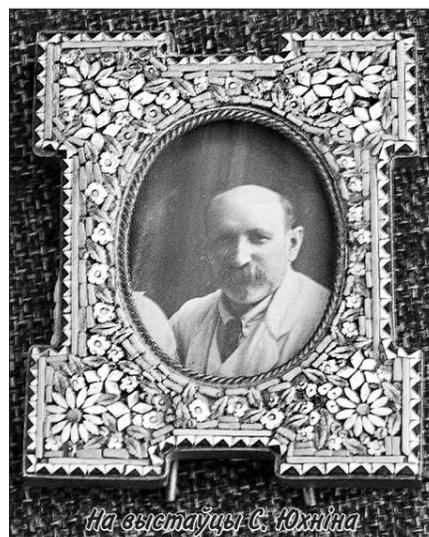
22 лютага ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча ў Мінску адкрылася **мастацка-дакументальная**

Адкрыццё выстаўкі «Я – Маці»

выстаўка «Я – Маці», прысвечаная 150-годдзю з дня нараджэння Марыі Апанасаўны Багдановіч. На ёй прадстаўленыя прадметы з фонду Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва, Літаратурнага музея Максіма Багдановіча. Некаторыя рэчы, што належалі Марыі Апанасаўне, прадстаўленыя на выстаўцы ўпершыню.

✓ 22 лютага ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася **выстаўка-прэзентацыя фатаграфіяў, дакументаў, асабістых рэчаў сям'і вядомага слуцкага фатографа Саміра Юхніна (1870 – 1941)**, якія паступілі ў фонды музея летась. Мерапрыемства прысвечанае 180-годдзю вынаходніцтва фатаграфіі і Году малой радзімы.

На выстаўцы С. Юхніна

С. Юхнін – адораны фотамастак, спадчына якога ўвайшла ў «Энцыклапедыю еўрапейскай фатаграфіі», чалавек творчы, вынаходлівы, які пакінуў шматлікія фатаграфічныя выявы Слуцка і яго наваколля, а таксама ўнікальную партрэтную галерэю беларускіх сялянаў пачатку XX стагоддзя. Фотаатэль 26-летняга віцебскага мешчаніна Саміра Юхніна з'явілася ў Слуцку ў 1896 г. і было даволі папулярным у гараджанаў, асабліва пасля таго як у 1907 г. яго працы былі ўзнагароджаныя зала-

тым медалём на выстаўцы ў бельгійскім Антверпене. І сёння фатаграфіі С. Юхніна на вытанчаных кардонных паспарту ці ў выглядзе звычайных паштовых картак можна знайсці ў сямейных фотаальбомах карэнных жыхароў Слуцка.

Вельмі доўга, амаль 15 гадоў, не ўдавалася высветліць некаторыя важныя факты з біяграфіі фатографа і яго сям'і. Што адбылося з Самірам Львовічам пасля ягонай высылкі ў 1928 г. са Слуцка, што стала з яго сынам Ільвом і дачкай Сафіяй... Усё гэта заставалася загадкай. Увесну ж мінулага года адбылася дзіўная падзея. Жыхар Масквы Валерый Абрамавіч Наймарк перадаў у дарунак музею матэрыялы сям'і фатографа Саміра Юхніна – асабістыя рэчы, фатаграфіі, дакументы. Адбылося гэта дзякуючы інфармацыйнай падтрымцы сайта «Спадчына Слуцкага

краю», які апублікаваў на сваіх старонках артыкул загадчыцы аддзела пісьмовых і выяўленчых крыніцаў музея Надзеі Саўчанка пра слуцкага майстра фатаграфіі.

✓ 24 лютага ў Веткаўскім музеі стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф.Р. Шклярава адбыўся **майстар-клас «Сожская скань»** ад Міхаіла Лізагуба.

«Сожская скань» – назва тэхналогіі інкрустацыі драўлянай стружкай розных вырабаў, якую адрадіў у 1990-х гг. Уладзімір Цакуноў. «Гомельская скань», або «Цакуноўка», як яшчэ называюць гэтую тэхналогію, выключна мясцовая з'ява і фактычна адзіны від дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, што ўзнік ў рэгіёне ў XX ст.

Працы, выкананыя ў тэхніцы сожскай скані, маюць у сваіх калекцыях Біл Клінтан, каралева Вялікабрытаніі Лізавета II, Бенядыкт XVI, а працы М. Лізагуба ёсць у Шатландыі, Англіі, Германіі, Італіі ды іншых краінах.

Пасля вайны — працяг рэпрэсіі

У час нямецкай акупацыі не спыняліся і савецкія рэпрэсіі супраць настаўнікаў. Многія з іх палічылі здраднікамі.

Усе настаўнікі, якія падарвалі ад савецкай улады і лёс якіх так ці інакш быў звязаны з тэрыторыяй Ганцавіцкага раёна, былі мужчынамі. Хаця ўжо на той час пераважалі ў гэтай прафесіі прадстаўніцы слабага полу. Тым не менш яны выяўлялі меншую сацыяльна-палітычную актыўнасць, таму і радзей траплялі ў поле зроку НКВС. Але і сярод настаўнікаў (пасля вайны ўжо) былі ахвяры рэпрэсіўнай машыны.

Адна з іх — Людміла Аляксандраўна Мароз. Народзілася яна ў 1926 г. у вёсцы Хатынічы. Несумненна, на радзіме скончыла пачатковую школу, хутчэй за ўсё, яшчэ да прыходу саветаў — у 1938 ці 1939 г. Няма звестак, што яна рабіла ад верасня 1939 г. да чэрвеня 1941-га. Магчыма, недзе атрымлівала педагогічную адукацыю. Не выключана таксама, што Л. Мароз прайшла настаўніцкія курсы ўжо ў час нямецкай акупацыі. Тады немцы падтрымалі нацыянальныя школы, але ў асноўным толькі пачатковыя. Для іх і рыхтавалі выкладчыкаў.

Застаецца загадкай і прычына перамены месца жыхарства Л. Мароз. З пачаткам вайны знаходжанне хатынаўкі фіксуецца крыніцаю ў вёсцы Павіцце, якая сёння ўваходзіць у Кобрынскі раён.

Верагодна, дзяўчына напярэдадні выйшла замуж. Значыць, і прозвішча яе

Рэпрэсаваныя настаўнікі Ганцавіцкага раёна

тады было зменена. Цяжка сказаць, гэта адбылося да ці пасля прыходу немцаў. Аднак выкажамся на карысць першага варыянта. Пад нямецкай акупацыяй землі Беларусі падвергліся чарговому перападзелу. Вялікая частка Брэсцка-Пінскага Палесся ўключна з Кобрынам была аддадзена пад Райхкамисарыят «Україна», у той час яе Хатынічы засталіся ў адміністрацыйнай адзінцы пад назвай «Вайсрутэнія» — Беларусь.

У Павіцці, не дасягнуўшы і паўналецця, Л. Мароз працавала настаўніцай. Паводле савецкіх мерак яна аўтаматычна станавілася калабарацыяністкай — супрацоўніцай з акупантамі, здрадніцай. Хоць у большасці падобных выпадкаў ніякіх антысавецкіх намераў у такіх людзей не назіралася. Іх мэтай з'яўлялася звычайная асвета, вучоба дзетак. Да таго ж патрэбна было карміцца. Праца ў школе давала для гэтага магчымасць.

Улетку 1944 г. Заходняя Беларусь была вызваленая ад немцаў. Невядома, ці Л. Мароз па-ранейшаму настаўнічала. На волі ў любым выпадку ёй заставалася пабыць нядоўга. 29 снежня 1944 г. 18-гадовае дзяўчо арыштавалі. Следства ішло доўга. У віну ставілася членства ў антысавецкай арганізацыі. Прыговор быў вынесены 21 ліпеня 1945 г., асуджаная атрымала «дзя-

сятку» — 10 гадоў працоўна-папраўчых лагераў. Да ўсяго ахвяра рэпрэсіі пазбаўлялася на 5 гадоў правоў, а яе маёмасць канфіскавалася.

Цяжка сказаць, што мелася на ўвазе ў абвінавачванні. У раёне Кобрына актыўна дзейнічалі ўкраінскія нацыяналісты, як у падполлі, так і ў партызанцы. Магчыма, савецкія сілавые органы ўбачылі пэўную сімпатыю Л. Мароз да ўкраінскага нацыяналістычнага руху ці нейкія стасункі з яго прадстаўнікамі.

Лагерная доля дзяўчыны не была доўгачасовай і складала меней двух месяцаў. Павялікім рахунку, маладая зняволеная калі і паспела прыбыць на месца адбывання прысуду, дык не змагла там асталявацца. У справе, дарчы, няма інфармацыі, у які лагер была накіраваная Л. Мароз. Таму можна дапускаць, што да яго яна не дабралася. 14 верасня таго ж года дзяўчыну вызвалілі. Гэта магла быць амністыя (напрыклад, у сувязі з перамогай над Японіяй 2 верасня і завяршэннем Другой сусветнай вайны). Відаць, нехта зжаліўся. Бо прыговор быў даволі сур'ёзны.

Крыніцы не падаюць, што сталася з дзяўчынай далей. Сказана толькі пра яе рэабілітацыю 27 снежня 1972 г. Амаль тры дзясяткі гадоў спатрэбілася ўладзе, каб адумацца і прызнаць сваю памылку датычна сваёй вельмі маладой грамадзянкі.

«Контра» праз 27 гадоў пасля рэвалюцыі

Міналі гады, дзесяцігоддзі... Адбываліся знішчальныя войны. А савецкая ўлада па-ранейшаму жыла рэвалюцыяй. Знаходзіла пастаянна яе ворагаў. Нават калі тыя ворагі нарадзілася пасля рэвалюцыі. Больш за тое — на тэрыторыі, дзе рэвалюцыі не было.

Такім з'яўляецца Аляксандр Аляксандравіч Навіцкі. Ён прыйшоў у свет у далёкім 1920 г. Бацькі — звычайныя сяляне вёскі Любашава. Тым не менш яны здолелі вывучыць свайго нашчадка, шчыра жадаючы яму лепшай долі. Хто ж мог спрагназаваць, што адукацыя стане для яго няшчасцем?

А. Навіцкі скончыў польскую ўсеагульную школу, затым паступіў на педагога. Праўда, нам невядома, калі так сталася — за палякамі ці ўжо за першымі саветамі. Дазволім дапушчэнне, што гэта было з прыходам савецкай улады. Яна пашырыла магчымасці для паступлення ў навучальныя ўстановы, хоць і знізіла ўзровень адукацыі ў іх. Важным стымулам з'яўлялася тое, што пры Польшчы прафесійная адукацыя была платнай (за выключэннем выдатнікаў), а саветы прапаноўвалі вучыцца за так, нават са стыпендыяй. Асабліва за-

ахвочвалася моладзь да навучання на настаўнікаў.

Пэўным аргументам да меркавання, што А. Навіцкі вучыўся ў савецкай установе, з'яўляецца той факт, што любашавец так і не завяршыў вучобы і меў, як пазначана, незакончаную сярэдняю спецыяльную адукацыю. Верагодна, перашкодзіў напад Германіі на СССР.

Зразумела, з Заходняй Беларусі эвакуявацца людзям не было аніякай магчымасці. Тэрыторыя была захопленая меней чым за тыдзень. А. Навіцкі застаўся пад акупацыяй. Каб мець кавалак хлеба, пайшоў працаваць па спецыяльнасці. У якой школе настаўнічаў ён, пакуль не вядома. Напэўна, у нейкай мясцовай, любашаўскай ці ганцавіцкай. У разуменні савецкай улады гэта было здрадай. За такі калабарацыянізм маглі пакараць нават партызаны.

Пакаранне, аднак, наступіла неўзабаве пасля вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. 3 кастрычніка 1944 г. маладога настаўніка арыштавалі. Прыпісалі яму членства ў контррэвалюцыйнай арганізацыі. Сёння немагчыма сказаць, ці адпавядала гэта рэчаіснасці. Аднак А. Навіцкі быў прыгавораны да 10 гадоў працоўна-папраўчых лагераў і 5 гадоў пазбаўлення правоў з канфіскацыяй маёмасці.

Сляды любашаўца зніклі. Горкім напамінам пра загубленую маладую долю з'яўляецца справа ў архіве УКДБ Брэсцкай вобласці з апошнімі старонкамі пра рэабілітацыю ад 10 чэрвеня 1992 г.

Анатоль ТРАФІМЧЫК

Працяг цыкла. Пачатак у №№ 3, 4, 7 за 2019 г.

Краязнаўчы буклет пра афганскую вайну

Адным з накірункаў працы Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Браслаўскага раёна з'яўляецца краязнаўчая выдавецкая дзейнасць. Чарговым краязнаўчым выданнем стаў буклет «Нашы землякі — воіны-інтэрнацыяналісты», прысвечаны 30-годдзю вываду савецкіх войскаў з Афганістана.

Акрамя агульных гістарычных звестак пра афганскую вайну ў выданні прыведзеныя асобныя дадзеныя пра чалавечыя страты, удзел беларусаў у ваенных дзеяннях, гісторыю стварэння мемарыяла «Востраў слёз» у Мінску.

Буклет утрымлівае багаты краязнаўчы матэрыял. Прыведзены поўны спіс воінаў-інтэрнацыяналістаў — ураджэнцаў Браслаўскага раёна, спіс узнагароджаных ордэнамі і медалямі. Асобны раздзел буклета прысвечаны Валерыю Александровічу —

браслаўчаніну, які загінуў на афганскай вайне і быў пасмяротна ўзнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі. Таксама чытачам прапанаваная інфармацыя пра аб'екты ў Браслаўскім раёне, тэматычна звязаныя з вайной у Афганістане, — памятны знак воінам-афганцам і ўдзельнікам іншых лакальных войнаў, музей памяці воінаў-інтэрнацыяналістаў у Браслаўскай сярэдняй школе № 1 імя І. М. Жданова, помнік на магіле В. Александровіча.

Кансультантам пры падрыхтоўцы буклета выступіў старшыня Браслаўскага раённага арганізацыі ГА «Беларускі саюз ветэранаў вайны ў Афганістане» Леанід Мікшта.

Ірына МАКАРЭВІЧ,
загадчык аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
Браслаўскай ЦБС

На фота з фондаў Ганцавіцкага раённага краязнаўчага музея — вуліца Першая (цяпер — 17 верасня), канец 1930-х гг.

«У змаганні і загінуць варта...»

Сёлета 8 лютага споўнілася 105 гадоў з дня нараджэння ўрадженца Баранавічаў Валянціна Таўлая – паэта, публіцыста, літаратуразнаўцы, грамадскага дзеяча, змагага за свабоду і годнасць Беларусі.

Вось ужо 40 гадоў імя земляка носіць цэнтральная бібліятэка горада. Яго памяць ушаноўваецца штогадовымі Таўлаеўскімі чытаннямі. На сайце Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы г. Баранавічы www.tavlay-library.by існуе віртуальны музей, дзе можна прасачыць жыццёвы і творчы шлях паэта, убачыць фотаздымкі, творы выяўленчага мастацтва, у якіх вобраз В. Таўлая ўвекавечылі беларускія мастакі і скульптары, даведацца пра літаратурную спадчыну творцы.

Увесь сёлетні год праходзіць у нашай бібліятэцы пад знакам 105-годдзя В. Таўлая. Цягам года ў бібліятэцы будзе працаваць кніжная экспазіцыя, прысвечаная паэту. Неаднаразова госцяй бібліятэчных мерапрыемстваў была дачка паэта Галіна Таўлай, якая жыве ў Санкт-Пецярбургу. 2019-ы – юбілейны ўдвая, таму што ў снежні мусіць адбыцца імпрэза ў гонар 80-годдзя цэнтральнай гарадской бібліятэкі г. Баранавічы, на якой важнае месца зойме і тэма 105-годдзя нашага земляка.

Пачаткам шэрагу юбілейных мерапрыемстваў стаў конкурс дэкламатараў вершаў В. Таўлая «Яго напевам выпай слаўны лёс...», у якім узялі ўдзел навучэнцы адукацыйных устаноў нашага горада. Сярод васямнаццаці юных аматараў паэзіі журы было надзвычайна цяжка вызначыць лепшых – настолькі шчыра гучалі радкі В. Таўлая ў выкананні дэкламатараў.

Узнагароджанне пераможцаў і ўдзельнікаў конкурсу дэкламатараў адбылося ў дзень нараджэння В. Таўлая, калі ладзіўся юбілейны вечар «З мінуўшчыны ў сучаснасць...». Зала ледзьве ўмясціла ўсіх ахвочых далучыцца да творчасці паэта. Гучалі

вершы і ўспаміны паэта, ладзіліся інсцэніроўкі найбольш яркіх і запамінальных выпадкаў з жыцця Валянціна Паўлавіча. Пра творчую спадчыну і жыццёвы шлях паэта казалі аўтарытэтныя ў нашым горадзе творцы – паэтэса Раіса Раманчук, рэжысёры і акцёры Міхась Стрыжоў і Арцём Бадак, таленавітыя баранавіцкія школьнікі і студэнты.

В. Таўлай за нядоўгія 33 гады жыцця здолеў пакінуць у паэзіі яркі след. Яго паэтычная спадчына, прасякнутая бескампраміснасцю ў гарацым жаданні бачыць родную Беларусь свабоднай і незалежнай, змясцілася ў адзіным зборніку з сімвалічнай назвай «Шляхі і краты».

Максім Танк, Мікола Арочка, Янка Брыль ды іншыя беларускія творцы, у тым ліку і баранавіцкія паэты, прысвяцілі В. Таўлаю свае творы. Адна з баранавіцкіх вуліцаў носіць яго імя, у горадзе ёсць народны краязнаўчалітаратурны музей В. Таўлая.

Сын рабочага-чыгуначніка В. Таўлай нарадзіўся не ў лепшыя часы – напярэдадні Першай сусветнай вайны, 26 студзеня 1914 г. Рана застаўся без маці. На яго жыццё выпала рэвалюцыя, грамадзянская вайна, разбурэнні і эпідэміі. Не абышла яго лёс і Вялікая Айчынная вайна, якая забрала самых родных – бацьку, які загінуў у Асвенцыме, дачушку-немаўля, брата.

Бадай, лёс В. Таўлая можна параўнаць са свечкай – яна ярка асвятляе шлях людзям, але хутка згарае сама. Жыццё нашага земляка было звязанае з барацьбой за лепшую будучыню беларускага народа, аднак пры гэтым поўнае нягодаў і трывогаў. Першае турэмнае зняволенне В. Таўлай спазнаў у пятнаццацігадовым узросце. З таго часу пачалі з’яўляцца пад яго вершамі подпісы «Слонім, астрог», «Гродна, астрог», «Лукішкі», «Ліда, турма». Менавіта тады выйшлі з-пад пяра радкі:

*Ідзе за годам год,
Сівеюць людзі, хаты –
І ўсё ў ярме народ,
А над шляхамі – краты.*

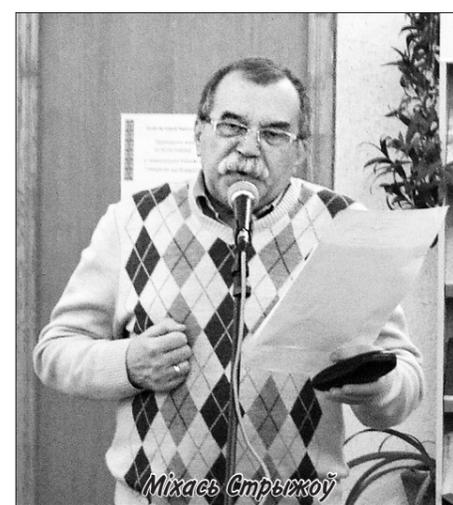
Пасля турмы сямнаццацігадовы юнак працаваў у газеце «Звязда», пісаў палемічныя артыкулы, аналізаваў замежную прэсу, чытаў лекцыі аб Заходняй Беларусі. Яго ўспрымалі як вопытнага аўтара, чалавека з сур’ёзнай палітычнай падрыхтоўкай. У гэты час ён вучыўся ў Белдзяржуніверсітэце, сустракаўся з класікамі беларускай літаратуры, быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў СССР.

Аднак бунтарская натура не дазволіла В. Таўлаю спакойна займацца літаратурнай і журналісцкай працай. Праз нейкі час нелегальна перабраўся ў Польшчу, уключыўся ў рэвалюцый-

ную дзейнасць. Яго ўнёсак у нацыянальна-вызваленчы рух на тэрыторыі Заходняй Беларусі неацэнны. У 1934 г. зноў апынуўся за кратамі і правёў у Гродзенскай турме шэсць гадоў. Вершы, што з’яўляліся пад пільнымі позіркамі ўзброеных вартавых, часта было немагчыма занатаваць. Аднак насуперак абставінам гэтыя паэтычныя творы часта знаходзілі шлях на волю. І зняволеная паэзія жыла:

*Але мы, улюбiўшыся насмерць
У шляхі, пракладзеныя ў заўтра,
Навучылі песню разумець,
Што ў змаганні і загінуць варта...*

Пасля вызвалення В. Таўлай працягваў тытанічную працу па ўзнаўленні з памяці свайго паэтычнага набытку. Аднак напачатку Вялікай Айчыннай вайны загінулі рукапісы новых твораў, што з’явілі-

ся ў савецкі час. У час фашысцкай акупацыі В. Таўлай быў сувязным партызанскага атрада, разведчыкам. Пісаў агітацыйныя вершы. Вераснёўскай ноччу 1943 г. сям’ю Таўлаяў арыштавалі. Вырвацца з фашысцкай турмы ўдалося толькі Валянціну і яго сястры. Гібель родных засталася для паэта незагойнай ранай.

Пасля вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў В. Таўлай займаўся даследчай працай у Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы, куды яго запрасіла жонка песняра. Рыхтаваў да выдання зборнік сваіх твораў, але планы і задумы перакрэсліла хвароба – перанесеныя выпрабаванні пагоршылі здароўе. 27 красавіка 1947 г. Валянцін Паўлавіч пайшоў з жыцця. Беларуская літаратура страціла таленавітага паэта, публіцыста, даследчыка, крытыка, перакладчыка, аднак творы ўрадженца Баранавіцкай зямлі працягваюць жыць і клікаць змагацца за шчасце Беларусі.

**Іна РУШНІЦКАЯ,
загадчык аддзела Цэнтральнай
гарадской бібліятэкі імя В. Таўлая,
г. Баранавічы**

Чаму большавікі пайшлі на стварэнне БССР?

Алесь ГАРУН

Большавікі, хоць і не прызнавалі беларускае нацыі, двойчы стваралі БССР (называлася яна тады ССРБ): 1 студзеня 1919 г. і ў канцы ліпеня 1920 г. Першы раз – каб супрацьпаставіць яе Беларускай Народнай Рэспубліцы, якая з’яўлялася рэальным цэнтрам нацыянальна-вызвольнага руху. Аднак праз месяц самі ж камуністы ліквідавалі рэспубліку, разганяўшы першы беларускі савецкі ўрад на чале са Змітром Жылуновічам (літаратурны псеўданім Цішка Гартны). Папярэдне ўсходнія беларускія губерні перадалі ў склад РСФСР. Ленін з гэтай нагоды пісаў: «Рэспубліка – буферная, і патрэбная толькі таму, што мяжуе з іншымі краінамі. Паколькі Смаленская, Віцебская і Магілёўская губерні не мяжуюць з іншымі дзяржавамі – іх можна выключыць». Рэшту тэрыторыі далучылі да Літвы і ўтварылі так званы Літбел (Літоўска-Беларускую ССР) са сталіцай у Вільні. У кіраўніцтве Літбела не аказалася ніводнага беларуса. Ні ў ССРБ, ні ў Літбеле беларуская мова не дапускалася ні ў друку, ні ў дзяржаўным ужытку, не было ніводнае газеты на беларускай мове.

31 ліпеня 1920 г. большавікі адраділі ССРБ з прапагандысцкімі мэтамі, каб паказаць, што яны прызнаюць права нацыі на самавызначэнне на большавіцкай палітычнай платформе. Першапачаткова беларуская мова не дапускалася да афіцыйнага ўжытку. Але праз нейкі час пачалася шырока-маштабная палітыка беларусізацыі, каб працоўныя Заходняй Беларусі бачылі тут сваю радзіму і змагаліся за далучэнне да Савецкай Беларусі. Захапіўшыся магчымасцямі працы на роднай ніве і паверыўшы большавіцкай прапагандзе, у 1920-х гг. у БССР пераехалі выдатныя беларускія дзеячы з-за мяжы: Максім Гарэцкі, Францішак Аляхновіч, Вацлаў Ластоўскі, Аркадзь Смоліч, Аляксандар Цвікевіч, Палута Бадунова ды іншыя. Праз нейкі час усе яны разам з тымі, хто браў удзел у стварэнні ССРБ (Усеваладам Ігнатоеўскім, Зміцерам Жылуновічам, Аляксандрам Чарвяковым і іншымі), былі знішчаныя сталінскай рэпрэсіўнай машынай.

(Вытрымка з артыкула Уладзіміра Казбурка, кніга «150 пытанняў і адказаў з гісторыі Беларусі»)

Брацця, к агульнаму шчасцю...

Брацця, к агульнаму шчасцю
Трэба жыццё кіраваць.
Роўнасць, братэрства і згода
Будуць нам шлях асвятляць.
Згоднай, вялікай сям’ёю
Пойдзем к дзяньком залатым,
З думай ў сэрцы святою,
З нашым жаданнем адным.
Крыўды людской нам не трэба,
Слёз не бажаем ніч’іх,
Хочам, каб з яснага неба
Сонца свяціла для ўсіх.
Досыць было панавання
Квотнікаў злых, махляроў,
Досыць для нас гаравання,
Новых паклічам майстроў.
Мусім народ абудзіці,
Голасна мусім пазваць:
Гэй, хто работнік? Хадзіце
Новы ўсім лад будаваць!
Будуць для ўсіх там палацы,
Стане на ўсіх там цяпла,
Ў панстве братэрства і працы,
Вольнасці, хлеба і святла.

1919 г.

Дзень роднай мовы па-сталічнаму

Штогод 21 лютага ў свеце адзначаецца Міжнародны дзень роднай мовы. У гэты дзень у розных гарадах Беларусі больш гучала беларускай мовы пад час разнастайных тэматычных мерапрыемстваў. Распавядзем, што адбылася ў Мінску.

20 лютага ў філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь «Дом-музей І з’езда РСДРП» адбылася імпрэза «Слова як памяць», прысвечаная прэзентацыі «Расейска-беларускага слоўніка» гісторыка і педагога Апанаса Ярушэвіча (1867 – 1918/1924). Імпрэза падрыхтаваная сумесна з Інстытутам мовазнаўства імя Якуба Коласа Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

У межах падрыхтаванай да Міжнароднага дня роднай мовы літаратурна-адукацыйнай праграмы «Разнамоўны дзіўны свет» у Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі 20 лютага адбылася сустрэча з вучнямі адной з мінскіх школаў. Для дзяцей і падлеткаў была арганізаваная цікавая праграма з інтэлектуальнымі і лінгвістычнымі гульнямі, конкурсамі, віктарынай, гучнымі чытаннямі. Працавала інтэрактыўная кніжная выстаўка «Чытаем сучасную класіку па-беларуску» – шэдэўры літаратурнай класікі ў перакладах на беларускую мову.

21 лютага ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі Дзень роднай мовы ўрачыста адзначылі Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь і Нацыянальная камісія Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА (старшыня Уладзімір Макей). Замежныя паслы кожны на сваёй роднай мове прачыталі некалькі параграфіў Канстытуцыі краі-

ны, якую прадстаўляюць у Беларусі.

21 лютага «Арт Сядзіба», Саюз беларускіх пісьменнікаў, кампанія «Будзьма беларусамі!», ПЭН-цэнтр, Белсат і платформа падтрымкі жывой беларускай мовы ў сферы абслугоўвання sa.by запрашалі на канцэрт у межах кампаніі «Беларускамоўны». Выступілі беларускія паэты і музыкі, сярод якіх гурт Akute, рэпер ANGST, Усевалад Сцебурака, Стась Карпаў ды іншыя. Каманда sa.by прэзентавала новую версію мабільнага дадатку для размоваў па-беларуску

Уладзімір Макей

Чытанне Канстытуцыі Венесуэлы

Чытанне Канстытуцыі Грузіі

Чытанне Канстытуцыі Індыі

ў сферы абслугоўвання і штодзённым жыцці. Госці святы маглі паўдзельнічаць у квэстах з ужываннем дадатку, а самыя актыўныя атрымалі цікавыя прызы і падарункі.

21 лютага ранкам і ўвечары на будынку Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі з’явіліся спрадвечныя беларускія словы, аб’яднаныя выслоўем Якуба Коласа «Слоў не крышыць ні век, ні тапор». На вонкавым электронным светлавым табло бібліятэкі можна было ўбачыць не толькі традыцыйныя цытаты класікаў нацыянальнай літаратуры пра беларускую мову, але і словы, якія адрозніваюць нас ад іншых народаў.

21 лютага Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа запрашаў далучыцца да музейнай акцыі «Дзясятка – за Коласа!».

За некалькі месяцаў да смерці паэт напісаў свой знакаміты ліст-заклік аб крытычным стане беларускай мовы, радкі якога і па сённяшні дзень з’яўляюцца актуальнымі: «Найвялікшым духоўным багаццем народа з’яўляецца яго мова. У мове адлюстроўвалася гісторыя народа, яго працоўнае жыццё, яго барацьба, яго смутак і радасць, яго прырода, яго любоў і гнеў». Удзельнікі акцыі атрымалі магчымасць прачытаць свае веды па жыцці і творчасці Якуба Коласа, а таксама па беларускай мове і літаратуры ў інтэрактыўнай гульні-віктарыне «Куфэрак скарбаў роднай мовы». Тыя, хто напісаў дыктоўку на дзесяць балаў і правільна назваў твор Якуба Коласа, атрымалі падзякі і памятнае сувеніры.

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Галіна роду Якуба Коласа

«Найлепшым духоўным багаццем народа з'яўляецца яго мова». Гэтай цытатай з ліста ў абарону беларускай мовы, які Якуб Колас аднёс у бюро ЦК КПБ, распачаліся 21 лютага ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі мерапрыемствы з нагоды 20-годдзя абвешчэння ЮНЕСКА Міжнароднага дня роднай мовы.

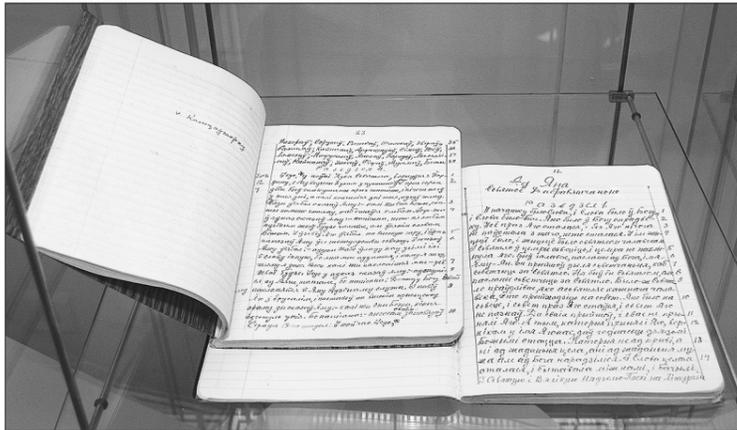
Старт святкаванням быў дадзены адкрыццём выстаўкі аднаго дня ў Музеі кнігі, дзе былі прадстаўлены ўнікальныя рукапісы і кнігі з творчай спадчыны малодшага брата Якуба Коласа Міхася Міцкевіча, які ўсё жыццё клапаціўся пра захаванне роднай мовы.

Цэнтральная месца ў экспазіцыі было адведзенае чатыром рукапісным сшыткам – унікальнаму аўтарскаму перакладу на беларускую мову Святога Евангелія і друкаванаму перакладу Евангелія ад Мацвея і ад Марка, які пачаў свет у ЗША ў 1960-я гады.

На адкрыцці выстаўкі намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці Аляксандр Суша паведаміў, што сярод аўтарскіх перакладаў гэта адзін з самых прыгожых, напісаных у межах праваслаўнай традыцыі жывой зразумелай моваю на цэнтральнабеларускім дыялекце.

У прэзентацыі прынялі ўдзел нашчадкі Якуба Коласа – унучкі Марыя Міхайлаўна і Вера Данілаўна Міцкевічы. Са згоды першай з рукапісаў зробленыя лічбавыя копіі, з якімі цяпер могуць працаваць чытачы бібліятэкі. У фонды бібліятэкі таксама паступаюць падараваныя Марыяй Міцкевіч чытанкі для вучняў пачатковай школы, складзеныя Міхасём Міцкевічам, і беларускамоўныя скаўцкія выданні 1947 – 1949 гадоў, выпушчаныя самвыдатам у лагерах для перамешчаных асобаў (т.зв. «ды-пі») у Нямеччыне.

Марыя Міхайлаўна спынілася на жыццёвым і творчым шляху брата класіка. Якуб Колас цягам жыцця падтрымліваў Міха-

Рукапісныя сшыткі з аўтарскім перакладам на беларускую мову Святога Евангелія

ся, які быў маладзейшым на 15 гадоў. Калі памёр бацька, забраў брата для навучання ў сваю школу ў Люсіне. Услед за старэйшым братам Міхась таксама абраў шлях настаўніка – паступіў у Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю. Калі Якуба Коласа забралі ў войска,

Галіна. Удзельнічаў ва Усебеларускім кангрэсе, працаваў у школе як настаўнік, клапаціўся пра захаванне і развіццё беларускіх школаў. Пасля падзелу Беларусі (у 1921 годзе) вёска Мікалаеўшчына адышла да Польшчы, у ёй застаўся Міхась Міхайлавіч. Сувяз братаў перапынілася.

Марыя Міцкевіч дэманструе рукапіс Евангелія

апекуном Міхася стаў родны дзядзька Язэп Лёсік, пад уплывам якога працаваў у газетах «Вольная Беларусь», «Звон», «Беларусь», дзе друкаваў свае творы пад творчым псеўданімам Антось

Пачаліся наступы на нацыянальную сістэму адукацыі, закрываліся беларускія школы. Міцкевіч адмовіўся ад выкладання ў польскіх школах і намагаўся захаваць навучанне на роднай мове. Браты сустрэліся толькі ў 1939 годзе пасля далучэння Заходняй Беларусі. Аднак сустрэча ў роднай Мікалаеўшчыне была азмрочаная прысутнасцю супрацоўніка НКУС, які паўсюль суправаджаў Коласа, таму браты не мелі магчымасці шчыра паразмаўляць сам-насам.

З пачаткам Вялікай Айчыннай вайны Міхась апынуўся пад акупацыяй, але працягваў працу ў школе. Добра ведаў нямецкую мову. Паводле ўспамінаў Янкі Брыля, калі аднаго настаўніка школы ў Мікалаеўшчыне арыштавалі немцы, дамогся, каб таго адпусцілі. Таксама ёсць звесткі,

што вёска не была спаленая немцамі дзякуючы Міхасю. Усведамляючы наступствы працы на акупаванай тэрыторыі з боку НКУС, пад час вызвалення быў вымушаны выехаць у Нямеччы-

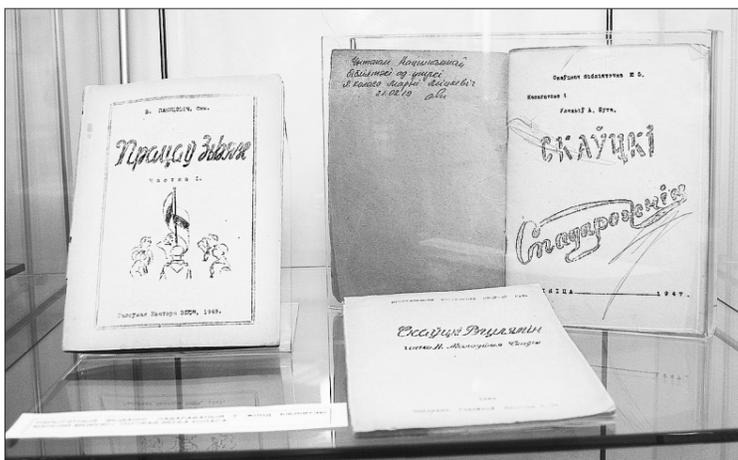
снаванай у раёне Бруклін у жніўні 1950 года. У сярэдзіне 1957 года абшчына набыла будынак сабора 1902 года пабудовы ў стылі неаготыкі, які пасля рамонту быў асвечаны як царква ў імя Святога Кірылы Тураўскага і дзе 3 лістапада адбылася першая літургія. З гэтага часу М. Міцкевіч пачаў займацца перакладамі рэлігійных тэкстаў для набажэнстваў. Сярод іх – царкоўны каляндар, акафісты і шмат іншага. У 1960 – 1970 гады для набажэнства было перакладзенае Евангелле, якое было выдадзенае на сродкі прыхаджанаў і выкарыстоўвалася як напастольнае. М. Міцкевіч таксама выкладаў у нядзельнай школе, займаўся з дзецьмі і моладдзю падрыхтоўкай літаратурных пастацовак і традыцыйных святаў.

Рукапісы Евангелія былі прывезены ў Беларусь Марыяй Міцкевіч, якая адразу перадала іх для вывучэння ў Біблейскую камісію БПЦ а. Сергію Гардуну. Упершыню шырокай грамадскасці рукапісы прадставілі на выстаўцы, арганізаванай у 2017 годзе Беларускім музеем-архівам літаратуры і мастацтва да 120-годдзя М. Міцкевіча. Летась яны экспанаваліся ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ў рамках міжнароднага праекта «Беларусь і Біблія». Плануецца факсімільнае выданне рукапісаў (грошы на яго праз інтэрнэт збірае Глеб Лабадзенка).

Пасля экспанавання рукапісы Евангелія вярнуліся нашчадкам Якуба Коласа на захаванне, а з часам будучы перададзены ў фонды Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

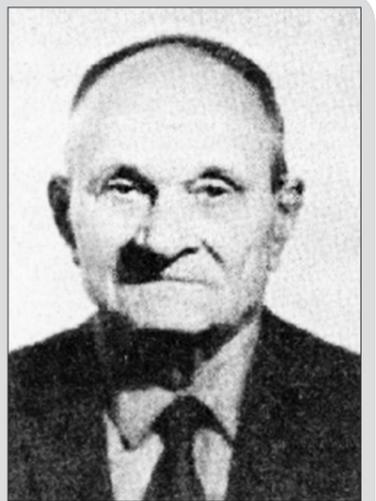
Пры канцы прэзентацыі М. Міцкевіч зачытала фрагмент перакладу Евангелія, а таксама ўрываек з паэмы Генадзя Бураўкіна «Развітанне», прысвечанай двум братам – абаронцам беларускай мовы.

Наталі КУПРЭВІЧ
Фота аўтара

Беларускамоўныя скаўцкія выданні, падараваныя Марыяй Міцкевіч бібліятэцы

Міхась Міцкевіч (1897 – 1991, творчы псеўданім Антось Галіна) – дзеяч культуры, пісьменнік, настаўнік, публіцыст, перакладчык. Нарадзіўся ў сям'і Міхася і Ганны Міцкевічаў у вёсцы Мікалаеўшчына Стаўцоўскага павета. Аўтар публіцыстычных, мастацкіх твораў, прысвечаных самавызначэнню беларусаў і моўнаму пытанню. Ён таксама склаў прыкладна дзясятка чытанак і кніг пра скаўцкі рух для дзяцей.

Жыццё М. Міцкевіча было звязанае з многімі краінамі – Расійскай імперыяй, Польшчай, Германіяй, ЗША, але душою ён заўсёды заставаўся з Беларуссю. У 1960-х гадах, жывучы ў ЗША, ён здзейсніў пераклад Евангелія з царкоўнаславянскай на беларускую мову. Выдадзеныя былі толькі два першыя Евангеллі – паводле Мацвея і паводле Марка. Цалкам пераклад не друкаваўся. Пахаваны на беларускіх могілках у Іст-Брансуіку (штат Нью-Джэрсі, ЗША).

Сакавік

1 – Лось Еўдакія Якаўлеўна (1929, Ушацкі р-н – 1977), паэтэса, аўтар шэрага зборнікаў, твораў для дзяцей – 90 гадоў з дня нараджэння.

2 – Бірычэўскі Аляксей Іванавіч (1914 – 1987), беларускі акцёр, заслужаны артыст Беларусі – 105 гадоў з дня нараджэння.

2 – Міронскі Аляксандр Васільевіч (1899 – 1955), расійскі і беларускі рэжысёр, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1967) – 120 гадоў з дня нараджэння.

3 – Івахнішын Юрый Мікалаевіч (1949), мастак, працуе ў галіне мастацкага праектавання інтэр'ераў, дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2004) – 70 гадоў з дня нараджэння.

3 – Мікола Татур (Мікалай Ігнатавіч; 1919, Клічаўскі р-н – 2001), перакладчык шэрага твораў рускіх, польскіх, украінскіх і іншых пісьменнікаў – 100 гадоў з дня нараджэння.

3 – Талкачова Галіна Сямёнаўна (1934), беларуская актрыса, народная артыстка Беларусі – 85 гадоў з дня нараджэння.

4 – Дзялендзік Анатоль Андрэевіч (1934, Салігорскі р-н), беларускі драматург – 85 гадоў з дня нараджэння.

4 – Мікола Лупсякоў (Мікалай Радзівонавіч; 1919 – 1972), беларускі пісьменнік, аўтар шэрага зборнікаў, у тым ліку для дзяцей – 100 гадоў з дня нараджэння.

4 – Тамашэвіч Іван Мікалаевіч (1949, Шклоўскі р-н), спявак, баяніст, педагог, народны артыст Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

4 – Шведзік Генадзь Барысавіч (1914 – 1942), беларускі паэт – 105 гадоў з дня нараджэння.

5 – Мазго Уладзімір Мінавіч (1959, Зэльва), паэт, лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2005), літаратурных прэміяў імя Васіля Віткі (2005) і «Залаты Купідон» (2008) – 60 гадоў з дня нараджэння.

6 – Самцэвіч Пётр Андрэевіч (1899, Крупскі р-н – 1941), лінгвіст, фалькларыст, краязнаўца – 120 гадоў з дня нараджэння.

7 – Слесарэнка Аляксей Аляксеевіч (1919 – 2005), пісьменнік, артыст эстрады, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

7 – Уласаў Уладзіслаў Пятровіч (1929), акцёр тэатра лялек, заслужаны артыст Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

Народ сказаў...

**Жылі тры браты.
Аднойчы іх напаткала
вялікае гора: памерлі бацька і маці і пакінулі ім адну-адзіную хатку, ды й тую старэнкую.**

Гаруюць браты, не ведаюць, што рабіць: хата вась-вось разваліцца.

– Чаго тут бедаваць, – пачаў старэйшы, – стукграў – і вась табе новая хата.

– Цяп-ляп – і печ што трэба, – падсыпаў сярэдні.

– Здрава! – сказаў малодшы. – Добры дзень, браты, у новай хаце!

Мужык да жонкі:
– Ведаеш, Тэкля, вельмі нешта добрае я сённяшняй ноччу прысніў.

– Я такі дагадалася: праз сон ты крыкнуў: «Давай, Моўша, яшчэ кварту!»

**Да карчмы падыходзіць
госць. Карчмар здалёку
вітае яго:**

– Добры дзень, Мікалаю! Вас тут пыталася нейкая жанчына.

– А хто ж такая?

– Ці ж я ведаю?

– Заікалася, можа?

– Але!

– Малая, крывыя абцасы?

– Але!

– Такая задрыпаная?

– Але, так.

– І лаялася?

– Ага.

– Гэта, пэўна, мая жонка.

– Як справы, Хвядос? Казалі, што ўчора ты зноў з жонкаю пасварыўся.

– Няпраўда, хлусяць... Мы з ёй ужо другі тыдзень не размаўляем.

Б а ц ь к а. Думаю, што, беручы маю дачку, вы ведаеце, што бераце?

З я ц ь. Добра не ведаю, але казалі, што пяць тысячаў рублёў.

Дзед даў маленькай Юлі яблык.

Юліна маці. Дачушка, а што ж трэба сказаць за гэта?

Юля. Дзядуля, дай яшчэ і маме.

Бацька кажа да свайго сына, якога асудзілі за крадзеж у турму:

– Шануйся там, сыноч, каб цябе назад не выгналі.

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты» (сабраў Змітро Бяспалы; Мінск, 1970)

Фота Уладзіміра ПУЧЫНЬСКАГА

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 7

Уздоўж: 3. Антраша. 8. Карлас. 9. Раёнка. 10. Цымбалы. 13. План. 14. Манга. 15. Арго. 18. Арфа. 19. Поле. 21. Талі. 22. Спец. 24. Сіла. 25. Труба. 27. Анёл. 31. Мінулае. 33. Шчасце. 34. Смычок. 35. Хацінка.

Упоперак: 1. Скрыпка. 2. Юла. 3. Асцё. 4. Рубін. 5. Арыя. 6. Лёс. 7. Размова. 11. Тарантэла. 12. Аргенціна. 16. Жаніх. 17. Спуск. 20. Раскоша. 23. Полечка. 26. Унукі. 28. Смех. 29. П'еса. 30. Ясь. 32. Сын.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПІЛІПАЎСКІЯ ВЯЧОРКІ, «папрадухі», «кудзьялькі», «вечарушкі» (заканчэнне артыкула). Абавазковым элементам Піліпаўскіх вясчорак быў прыход хлопцаў. Гурту хлопцаў запрашэнне не патрабавалася. Яны за вечар абыходзілі ўсе хаты, дзе былі вясчоркі. За працай дзяўчаты спявалі (звычайна толькі духоўныя песні). Пад час працы хлопцы падсаджваліся да дзяўчат, вучыліся прасці, жартавалі. Распаўсюджанымі жартамі былі скардванне шнурка з калаўрота, падпальванне кудзелі, пужанне самаробнымі маскамі і г.д. Пры гэтым хлопцы глядзелі, як дзяўчаты рэагуюць на жарты. Дзяўчына мусіла паводзіць сябе прыстойна, спакойна, цярдліва. Пад канец вясчорак, нягледзячы на пост, ладзілі павольныя танцы. Музыкаў спецыяльна не наймалі. Паіграць для танцаў мог хто-небудзь з прысутных хлопцаў. У нядзелю і святы дазваляліся гульні. Гулялі ў «Фанты», «Кальцо», «Явар», «Рэпу» і да т.п. Калі

дзяўчына хлопцу падабалася, то ён імкнуўся правесці яе да дому, прапанаваў паднесці калаўрот, прасніцу. Дзяўчына таксама магла выказаць сваё стаўленне да хлопца. Напрыклад, калі пэўны хлопец не падабаўся, то дзяўчына пазбягала провадаў дахаты, не дала нічога паднесці.

ПІЛІПАЎСКІЯ ПЭСНІ – песні зімовага цыкла календарна-абрадавай паэзіі. Выконвалі іх на вясчорках, прадучы кудзелю ў Піліпаўку (6-тыднёвы Піліпаўскі пост перад Народзінамі Хрыстовымі). У іх расказваецца пра гаротнае жыццё замужняй жанчыны-сялянкі, пераважаюць сумныя матывы. Вылучаюцца 2 асноўныя тэмы піліпаўскіх песень: праца сялянкі ў доўгія зімовыя вечары (услаўляюцца ўмельныя працавітыя майстрыхі-рукадзельніцы і з'едліва высмейваюцца гультайкі і няўмекі), сямейныя ўзаемныя (цяжкае, бяспраўнае становішча нявесткі ў сям'і мужа). Сярод

піліпаўскіх песень сустракаюцца таксама песні баладнага тыпу, жартоўныя, любоўныя лірыка.

На попрадках праллі-песенніцы ўздымалі шмат важных праблемаў, што датычыліся жыцця сям'і, роду, вясковай супольнасці, і вырашаліся яны на падставе кодэкса народнай маралі і этыкі.

ПІЛОН (грэч. πυλῶν літар. брама, уваход) – 1) вежападобнае збудаванне ў форме ўсечанай піраміды (у плане выцягнуты прамавугольнік). Пілоны ставілі абাপал вузкага ўвахода ў старажытнаегіпецкія храмы (каля 2050 – 1700 да н.э.); 2) масіўныя слупы, што служаць апорай арак, плоскіх, авальных, крыжовых і скляпеністых перакрыццяў, мастоў, падземных станцыяў метрапалітэна і інш.; 3) невысокія слупы, што ставілі па баках уездаці ўвахода на тэрыторыю палацаў, дамоў, паркаў і інш. (найбольш пашыраныя ў архітэктуры класіцызму). У Беларусі пашыраныя пры афармленні ўездаў у парк і палацава-паркавыя ансамблі (парк ў в. Барбароў Мазырскага раёна, у Нароўлі, палацава-паркавы комплекс у Нясвіжы, сядзіба ў в. Чырвоны Бераг Жлобінскага раёна і інш.). У выглядзе пілонаў аформлены парадныя вароты Новага замка ў Гродне, палаца архіепіскапа ў Магілёве і інш. У сучаснай архітэктуры піло-

ны кампазіцыйна падкрэсліваюць галоўны ўваход (на Цэнтральным стадыёне ў Гродне, на галоўным фасадзе аўтавакзала «Усходні» ў Мінску, не захаваны), з'яўляюцца важным элементам у мемарыяльных збудаваннях (на мемарыяльным комплексе пл. Перамогі ў Віцебску і інш.).

Пілоны брамы ў сядзібе ў в. Чырвоны Бераг